

Recente tendensen in het Belgisch Vennootschapsrecht

Prof. mr. Jozef Lievens, Docent Economische Hogeschool St.-Aloysius, Brussel

Het Belgisch Vennootschapsrecht heeft de jongste jaren een stormachtige ontwikkeling gekend.

Tussen 1973 en 1988 werden er 11 wetswijzigingen doorgevoerd die de oorspronkelijk uit 1873 daterende vennootschapswetgeving op zeer ingrijpende wijze hebben vernieuwd.

Het is de bedoeling van deze bijdrage de meest in het oogspringende tendensen van deze evolutie nader te analyseren.

Toenemende internationalisering

De internationalisering van het Belgisch Vennootschapsrecht loopt als een rode draad doorheen de wetswijzigingen van de jongste jaren.

Waar wetswijzigingen vroeger op initiatief van de Belgische wetgever ontstonden, gaan de impulsen thans uit van de Europese Gemeenschap.

Zo had de wet van 5 december 1984 tot doel de Belgische vennootschapswet aan te passen aan de tweede richtlijn inzake de harmonisering van het vennootschapsrecht.

De wet van 21 februari 1985 tot hervorming van het revisoraat was in ruime mate gebaseerd op de achtste EG-richtlijn inzake de harmonisering van het vennootschapsrecht.

De Belgische wetgever moet binnenkort het vennootschapsrecht nog aanpassen aan de derde richtlijn (nationale fusie van vennootschappen), de zesde richtlijn (splitting van vennootschap) en de zevende richtlijn (gekonsolideerde jaarrekening).

Daarnaast heeft de Europese Commissie nog een zevental ontwerpen van richtlijnen op stapel staan.

Het vennootschapsrecht heeft derhalve niet op 1992 gewacht om een diepgaande invloed van het Europees recht te ondergaan.

Deze tendens zal zich in de komende jaren ongetwijfeld doorzetten.

Verhoogde techniciteit

De recent doorgevoerde wetswijzigingen hebben de techniciteit van het vennootschapsrecht in aanzienlijke mate verhoogd.

Dit houdt natuurlijk verband met het feit dat de wetswijzigingen voornamelijk betrekking hadden op de kapitaalstructuur van de naamloze vennootschap, die op zichzelf een vrij ingewikkelde materie vormt.

Dat er ook na de wetswijzigingen nog verschillende punten onduidelijk zijn, wordt geïllustreerd door de recente zaak van de Generale Maatschappij van België.

Zo besliste het Hof van Beroep te Brussel bij arrest van 1 maart 1988 dat een beslissing van de raad van

bestuur tot verhoging van het maatschappelijk kapitaal in het kader van het toegestaan kapitaal niet noodzakelijk bij authentieke akte moet gebeuren.

De meeste auteurs waren nochtans van mening dat dit wel nodig was.

Een en ander illustreert dat de wetswijzigingen niet meteen elke rechtsonzekerheid hebben weggenomen.

De éénpersoonsvennootschap

Met de wet van 14 juli 1987 betreffende de éénpersoonsvennootschap met beperkte aansprakelijkheid heeft de wetgever aan de fundamenteën van het vennootschapsrecht geraakt.

Tot vóór deze wetswijziging was de pluraliteit van de oprichters een der hoekstenen van het vennootschapsrecht.

De wetgever heeft resoluut dit heilig principe verlaten om voortaan de oprichting van een éénpersoons-BVBA door één (natuurlijke) persoon toe te laten.

De praktijk heeft uitgewezen dat vooral beoefenaars van vrije beroepen een dergelijke éénpersoons-BVBA oprichten.

Dit hoeft weinig verwondering te wekken: dergelijke professionele vennootschap laat toe op fiscaal vlak de pletwals van de progressiviteit te vermijden en de inkomsten oordeelkundig over de vennootschap (winst) en de vennoot (loon en huur) te spreiden.

Hoewel de fiskus zich argwanend opstelt t.a.v. deze ontwikkeling dient benadrukt dat de éénpersoonsvennootschap een verworvenheid is, die ook door de fiscale administratie moet erkend worden.

Toename van formaliteiten

De toename van de te vervullen formaliteiten is ongetwijfeld een ander kenmerk van het vernieuwd vennootschapsrecht.

Zo leert een eenvoudig rekensommetje dat in de diverse stadia van het leven van een naamloze vennootschap liefst negen verschillende verslagen moeten worden opgesteld, waarin een of andere operatie moet worden toegelicht.

In een aantal gevallen hebben deze verslagen tot doel een zekere rechtsbescherming te bieden aan de derden, waarmee de vennootschap handelt.

Hoe nobel dit doel ook is, toch kan men zich afvragen of deze papiermolen verantwoord is.

Laat ons dit met een eenvoudig voorbeeld illustreren.

Stel dat de enige vennoot van een éénpersoonsvennootschap met 750.000 fr. maatschappelijk kapitaal zijn privé-wagen tegen de prijs van 100.000.000 fr. verkoopt aan de vennootschap.

Het gaat hier om een zogenaamde quasi inbreng waarvoor een verslag van de enige vennoot-zaakvoerder en van een bedrijfsrevisor vereist is (art. 120 quater Venn. W.).

Daarnaast moet de enige vennoot handelend als algemene vergadering deze aankoop voorafgaandelijk goedkeuren (art. 136bis Venn. W.).

Hij moet deze beslissing notuleren in het register van de beslissingen van de enige vennoot.

Vermits het bovendien gaat om een handeling met tegenstrijdig belang — de vennootschap koopt van de enige vennoot — moet deze handeling nog eens worden toegelicht in een stuk dat tegelijk met de jaarrekening wordt neergelegd (art. 133 §3 Venn. W.).

Het is de enige vennoot geraten deze formaliteiten stipt na te leven omdat anders civielrechtelijke, fiscale en in bepaalde hypotesen zelfs penale gevolgen dreigen.

Sukses van de koöperatieve vennootschap

Het nog steeds toenemend sukses van de koöperatieve vennootschap (begin 1988 bestonden er ongeveer 14.000 KV's tegenover 2.300 in 1978) is waarschijnlijk te verklaren door het feit dat deze vennootschapsvorm op merkwaardige wijze ontsnapt is aan de recente wetswijzigingen en derhalve ook aan de door hen opgelegde formaliteiten.

Op het eerste gezicht is de koöperatieve vennootschap meer dan aantrekkelijk.

Men kan ze bij onderhandse akte oprichten, het minimum kapitaal is niet wettelijk vastgesteld (in tegenstelling tot 750.000 fr. voor de BVBA en 1.250.000 fr. voor de NV), er is geen verplichting tot volstorting van het onderschreven kapitaal, inbrengen in natura moeten niet door een bedrijfsrevisor worden onderzocht, e.d.m.

Nochtans hebben wij de indruk dat men zich op dit vlak moet hoeden voor gezichtsbedrog.

Het lijkt o.i. niet uitgesloten dat de rechtbanken zich streng zullen opstellen, wanneer zij gekonfronteerd zullen worden met het fantaisistisch gedrag van bepaalde oprichters en vennoten van koöperatieve vennootschappen.

Een eerste teken aan de wand in die zin is wellicht een vonnis van de rechtbank van koophandel van Brussel van 27 januari 1988, waarbij na faillissement van een koöperatieve vennootschap een feitelijke bestuurder werd veroordeeld om aan de curator 17 miljoen frank schadevergoeding te betalen.

Maatschappelijke betekenis van de vennootschap

Dat de oprichting en het bestuur van een vennootschap niet langer uitsluitend de zaak is van de kontrasterende partijen, doch ook een zekere maatschappelijke betekenis heeft, blijkt uit de hervorming van het bedrijfsrevisoraat (wet van 21 februari 1985).

In grote vennootschappen kijkt de samenleving via de bedrijfsrevisor mee over de schouders van het bestuur.

In bepaalde gevallen is ook een rapporteringsplicht aan de ondernemingsraad voorzien.

Deze evolutie kan slechts worden toegejuicht.

Het vroegere systeem van de niet-professionele commissaris, die zijn toezichtsfunctie dikwijls louter als een

anti-chambre van een bestuursmandaat beschouwde, voldeed helemaal niet meer.

Misschien kan betreurd worden dat een (beperkt) toezicht op kleine- en middelgrote ondernemingen ontbreekt.

Wat bijvoorbeeld te denken van een verplichte controle van de jaarrekening van een KMO door een erkend accountant? Zou dergelijke maatregel voor de bedrijfsleiders van deze KMO's geen steun hebben betekend?

Nieuw wetgevend initiatief nodig

De recente gebeurtenissen rond de Generale Maatschappij van België hebben aangetoond dat de Belgische reglementering met betrekking tot het openbaar bod op aandelen ernstig tekortschiet.

Iedereen wacht hier op een wetgevend initiatief.

Hier zal uiteraard dienen rekening gehouden met de EG-imperatieven.

Enkele onvolmaaktheden

Hoe paradoxaal het ook moge klinken, er dient vastgesteld dat de wetgever in zijn haast onblusbare ijver een aantal belangrijke punten over het hoofd heeft gezien.

Waarom werd er niet gedacht aan een wettelijke regeling van geschillen tussen vennoten naar Nederlands voorbeeld? Al te veel dient in de praktijk vastgesteld dat (familiale) vennootschappen tenonder gaan aan steriele twisten tussen twee groepen vennoten (bijv. twee broers).

In dergelijke hypotese biedt de gerechtelijke ontbinding van de vennootschap vaak de enige juridische uitweg, doch zij is een bedrijfseconomische zelfmoord.

Het is spijtig dat de wetgever op dit vlak weinig creativiteit aan de dag heeft gelegd.

Men kan zich overigens niet van de indruk ontdoen dat in de ganse vernieuwingsbeweging weinig aandacht is besteed aan specifieke KMO-problemen. Nochtans maken dit soort vennootschappen het leeuwenaandeel van onze ondernemingen uit.

Ook de minderheidsaandeelhouder is in de kou blijven staan. Zijn wettelijke bescherming is uiterst summier.

Misschien kan van de komende wetswijzigingen gebruik worden gemaakt om ook deze euvels te verhelpen.